

Pregledni znanstveni članak

■ Zaštita prava na suđenje u razumnom roku u ovršnim postupcima (odabrana pitanja)

Gabrijela Mihelčić¹

Sažetak: U radu je analizirana zaštita prava na suđenje u razumnom roku kao jednog vida prava na pošteno suđenje zaštićenog čl. 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i čl. 29. Ustava Republike Hrvatske, i to, imajući u vidu posebnosti zaštite ovog prava u ovršnim postupcima. Promatrana je referentna praksa Europskog suda za ljudska prava i utjecaj koji je njome ostvaren na praksu Ustavnog suda Republike Hrvatske odnosno našu nacionalnu sudsku praksu. Apostrofirane su izmjene stajališta u zaštiti prava na suđenje u razumnom roku u ovršnim postupcima i analizirani parametri temeljem kojih se ocjenjuje (ne)razumnost trajanja postupka. Pri tome su promatrana i određene novine u ovršnom pozitivnopravnom uređenju u svijetlu zaštite ovog konvencijskog prava.

Ključne riječi: pravo na suđenje u razumnom roku, čl. 6. st. 1. Konvencije, duljina trajanja ovršnih postupaka

1. UVOD

Jedno o ugroženijih prava zaštićenih Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda² (dalje: Konvencija ili EKLJP), sudeći prema brojnosti predmeta pred Europskim sudom za ljudska prava (dalje: Europski sud ili ESLJP), barem kada je riječ o hrvatskim predmetima, jest pravo na pošteno suđenje. Zapravo, jedan vid prava na pošteno suđenje iz čl. 6. st. 1. Konvencije (u građanskim stvarima), pravo na suđenje u razumnom roku. Ovako je bilo ne tako davno,³ a da je pitanje zaštite prava na suđenje u razumnom roku i dalje aktualno svjedoče i primjeri iz recentne prakse Europskog suda. Među posljednjim

¹ Izv. prof. dr. sc. Gabrijela Mihelčić, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, Katedra za građansko pravo.

² Narodne novine, dalje: NN, Međunarodni ugovori, dalje: MU, br. 18/97, 6/99 - pročišćeni tekst, 8/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10 i 13/17, dalje: Konvencija ili EKLJP.

³ Omejec iznoseći podatke o (hrvatskim) presudama u kojima je utvrđena povreda Konvencije do 1. siječnja 2013. navodi da je ovo pravo najviše puta povrijeđeno (88 puta). OMEJEC, J., Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Europskog suda za ljudska prava, Strasbourški acquis, Novi informator, Zagreb, 2013., str. 170. Grbić kaže: „Razlozi zbog kojih se najčešće poziva na povredu čl. 6. su da su postupci trajali preko 'razumnog roka.' Samo o tom pitanju doneseno je više presuda negoli i za jedno drugo koje jamči Europska konvencija.“ GRBIC, S., Pošteno suđenje u građanskim postupcima u Hrvatskoj u svjetlu čl. 6. st. 1. Europske konvencije o ljudskim pravima, Pravni fakultet u Rijeci, Rijeka, 2014., str. 58.

hrvatskim predmetima u kojim je raspravljano o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku (2021.) su: *Vidak protiv Hrvatske*⁴ (riječ je o kaznenom predmetu u kojem je nađena povreda, *Vidak*, § 66) i *Project-Trade d.o.o. protiv Hrvatske*⁵ (radilo se o građanskom predmetu u kojem je, također, utvrđena povreda, *Project-Trade d.o.o.*, § 104). Nešto prije njih (2020.), presuđeno je u predmetima *Mirjana Marić protiv Hrvatske*,⁶ *Glavinić i Marković protiv Hrvatske*,⁷ te *Kirinčić i drugi protiv Hrvatske*.⁸ Predmeti *Glavinić i Marković*, točnije predmet *Marković* posebno je zanimljiv jer se radilo o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku u ovršnom postupku.

Konvencija je na snazi u Republici Hrvatskoj od 5. studenog 1997. godine i do danas su katalog Konvencijom zaštićenih prava i praksa Europskog suda postali sastavnim dijelovima našeg nacionalnog pravnog sustava. Uloga prakse Europskog suda je neupitna, iako, on u skladu s doktrinom četvrte instancije inzistira da nema ulogu žalbenog foruma ni zadaću izmijene nacionalne sudske prakse (izuzev ako je arbitrarna i neusklađena s Konvencijom). U predmetu *Hubulinec i Filipović protiv Hrvatske*,⁹ polazeći od mjerodavnih odredbi „čl. 14., čl. 35. i čl. 140. Ustava Republike Hrvatske,¹⁰ čl. 62. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu¹¹ i čl. 5. (tadašnjeg - op. aut.) Zakona o sudovima¹² odnosno „ustavnosudske prakse iz odluka U-I-892/1994 od 14. studenog 1994.¹³ i U-I-130/1995 od 20. veljače 1995.¹⁴ u kojima je kazano 'da sva prava zajamčena Konvencijom i njenim Protokolima treba smatrati i ustavnim pravima koja imaju jednaku snagu kao i odredbe Ustava,¹⁵“¹⁶ Europski sud tumači da: „Konvencija predstavlja sastavni dio hrvatskog pravnog sustava u kojem ima prednost pred svakom suprotnom zakonskom odredbom (čl. 140. Ustava ...) te da je izravno primjenjiva (čl. 5. ZS/94).“¹⁶ Nastavno i jednako važno, naglašava i da „je praksa Europskog suda sastavni dio sustava Konvencije,^{17 18} pa ovim, *mutatis*

4 Zahtjev br. 67141/14, presuda od 23. rujna 2021., ova i ostale odluke sa stranice: <https://hudoc.echr.coe.int/eng> (pristup 26. rujna 2021.)

5 Zahtjev br. 1920/14, presuda od 19. studenog 2020.

6 Zahtjev br. 9849/15, presuda od 30. srpnja 2020.

7 Zahtjevi br. 11388/15 i 25605/15, presuda od 30. srpnja 2020.

8 Zahtjev br. 31386/17 presuda od 30. srpnja 2020.

9 Zahtjev br. br. 51166/10, odluka od 4. lipnja 2013.

10 NN, br. 56/90, 135/97, 8/1998 - pročišćeni tekst, 113/00, 124/00 - pročišćeni tekst, 28/01 i 41/01 - pročišćeni tekst, 55/01 - ispravak i 76/10, dalje: Ustav.

11 NN, br. 99/99, 29/02 i 49/02-pročišćeni tekst, dalje: UZUS ili Ustavni zakon.

12 NN, br. 3/94, 100/96, 131/97, 129/00, 17/04 i 141/04, dalje: ZS/94.

13 NN, br. 83/94.

14 NN, br. 112/95.

15 Habulinec, §§ 10-11.

16 Habulinec, § 30.

17 Ibidem.

18 Europski sud kaže: „Načelo supsidijarnosti jedno od temeljnih načela na kojima se osniva sustav Konvencije. To znači da je sustav zaštite temeljnih ljudskih prava uspostavljen Konvencijom supsidijaran nacionalnim sustavima koji čuvaju ljudska prava. Konvencija državama članicama ne određuje ni jedan unaprijed zadani način na koji bi u svojem unutarnjem pravu trebale osigurati djelotvornu provedbu Konvencije. Izbor najprikladnijeg sredstva da se to postigne u načelu je na domaćim vlastima koje su u stalnom kontaktu s djelatnim vlastima svojih zemalja i u boljem su položaju za ocjenu mogućnosti i resursa koje im daju njihovi domaći pravni sustavi ... Prema čl. 35. st. 1. Konvencije, Europski sud može rješavati neku stvar tek nakon što su iscrpljena sva domaća pravna sredstva. Svrha čl. 35. Konvencije jest dati svim državama ugovornicama priliku za sprečavanje ili ispravljanje povreda prije nego što navodi o povredama budu dostavljeni Europskom sudu. ... Stoga prigovor ... prvo treba biti podnesen, barem u biti, odgovarajućim nacionalnim sudovima u skladu s formalnim zahtjevima domaćeg prava i u propisanim rokovima. Drukčije stajalište ne bi bilo spojivo sa supsidijarnim značajem sustava Konvencije ... Pored toga, obveza iscrpljenja domaćih pravnih sredstava zahtijeva samo da podnositelj redovno upotrijebi pravna sredstva koja su djelotvorna, dostatna i na raspolaganju u odnosu na njegove pritužbe na temelju Konvencije.“ Habulinec, §§ 26-32, cit. ovdje i na drugim mjestima prema: prijevodu na stranici Ureda zastupnice Republike Hrvatske pred ESLJP-om, <https://uredzastupnika.gov.hr/> (pristup 29. rujna 2021.) V. za načelo supsidijarnosti, kod MARKOVIĆ, S., TRGOVAC, S., Ustavna tužba i zahtjev Europskom sudu za ljudska prava - analiza i značaj tih pravnih sredstava, Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Godišnjak

mutandis, i našeg nacionalnog pravnog sustava.

Tumačeći Konvenciju i pružajući zaštitu pravu na suđenje u razumnom roku u ovršnim postupcima, Europski sud kao i inače, koristi posebna načela i metode tumačenja (npr. autonomnog tumačenja, evolutivnog tumačenja - živućeg instrumenta, učinkovitosti, i dr.).¹⁹

Ovršni zakon²⁰ često je u rukama zakonodavca, pa je tako bilo i u studenom 2020. kada je posljednji put izmijenjen Zakonom o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona.²¹ Između drugih, izmijenjen je i čl. 46. OZ o tzv. vremenu ovrhe. S ciljem zaštite ovršenika u postupcima iseljenja iz nekretnine zakonodavac se odlučio zabraniti poduzimanje iseljenja u vremenu od 1. studenog do 1. travnja izuzev u opravdanim slučajevima (čl. 46. st. 3. OZ). U praksi se počelo propitivati o utjecaju ovog rješenja na trajanje ovršnog postupka. Istraživanje bi trebalo ponuditi temelj za ocjenu da opisano rješenje neće škoditi pravu na suđenje u razumnom roku odnosno da *a priori* nije prijetnja razumnom roku trajanja ovršnog postupka.

2. ZAŠTITA PRAVA NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU U OVRŠNIM POSTUPCIMA

2.1 Hitnosti i redosljed postupanja u ovršnim postupcima i postupcima osiguranja

Ovršni postupci i postupci osiguranja spadaju u tzv. hitne postupke u kojima su sudovi i javni bilježnici te druga tijela koja provode ovrhu odnosno osiguranje dužni postupati žurno i efikasno (čl. 13. st. 1. OZ). Ovo je opće pravilo o hitnosti postupanja u ovršnim postupcima i postupcima osiguranja i u njemu je sadržan zahtjev učinkovitosti (efikasnosti) postupanja. Dika kaže da odredba ima „značenje instruktivnog i interpretativnog pravila i da se inzistira na brzini u postupanju kao pretpostavci efikasnosti ovršnog postupka.“²² Pored općeg pravila postoje i posebna zakonska pravila koja imaju za cilj osigurati učinkovitost postupanja u ovršnim postupcima i postupcima osiguranja.²³ Dužnost hitnog postupanja u ovim postupcima propisana je i na podzakonskoj razini (v. npr. čl.

25., Organizator, Zagreb, 2018., str. 222. et seq.

19 V. detaljnije kod MIHELČIĆ, G., MAROCHINI ZRINSKI, M., Utjecaj konvencijskih načela tumačenja na pojedine građanskopravne institute (odabrana pitanja), Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, br 78, 2018., str. 127.-148.

20 NN, br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17 i 131/20, dalje: OZ.

21 NN, br. 131/20, dalje: ZIDOZ/20 ili Novela OZ/20.

22 TRIVA, S., BELAJEC, V., DIKA, M., Sudsko izvršno pravo, Opći dio, 2. dopunjeno i izmijenjeno izdanje, Informator, Zagreb, 1984., str. 43.

23 V. npr. pravilo iz čl. 80.a st. 1. OZ prema kojem je sud ovrhu na nekretnini dužan odrediti u roku od 15 dana od podnošenja osnovanog prijedloga za ovrhu ili prijedloga iz čl. 5. st. 3. OZ. Sve daljnje ovršne radnje sud i Agencija dužni su poduzeti u roku od 30 dana od kada je ovrha određena odnosno poduzeta posljednja ovršna radnja koja joj je prethodila, osim nije li Zakonom drukčije određeno. V. novouvedeni čl. 281. st. 7. OZ koji određuje da će javni bilježnik donijeti i dostaviti rješenje o ovrsi ili spis prosljediti sudu najkasnije u roku od 30 dana, računajući od isteka rokova koji su u njemu pobliže uređeni. V. npr. pravilo kojim je u slučaju žalbe protiv rješenja o prijedlogu za izdavanje privremene mjere određeno da je drugostupanjski sud dužan donijeti i otpremiti rješenje o žalbi u roku od trideset dana od dana kad je primio žalbu (čl. 352. st. 2. OZ).

121. i 122. Sudskog poslovnika).^{24 25}

Odredbom čl. 13. st. 2. OZ predviđena je dužnost suda predmete uzimati u rad redom kako su primljeni izuzev traži li priroda tražbine ili posebne okolnosti da se postupi drukčije. Treba uzeti da ovaj zahtjev vrijedi i za javne bilježnike kada postupaju u predmetima koji su im povjereni u rad (drukčije ne bi trebalo biti ni u elektroničkoj ovrši).²⁶ I ovo zakonsko pravilo prate podzakonska rješenja.²⁷

Zahtjeve uspostavljene prednjim odredbama ne bi trebalo dovoditi u pitanje razvojem i uvođenjem novih tehnologija u ovršni postupak, primjerice kao kroz sustav tzv. e-spisa i Pravilnika o radu u sustavu eSpis.^{28 29}

Postupanje protivno zahtjevima iz čl. 13. st. 2. OZ može prouzročiti povredu pojedinog ili više načela ovršnog postupka (npr. načela vremenskog prvenstva, razmjernosti, i sl.). U takvom slučaju nije nezamislivo, u izostanku ovršnih instrumenata, upotrijebiti neko zemljišnoknjižno prava (npr. zabilježbu pokretanja postupka pred sudom ili upravnim tijelom).³⁰ No, poštivanje čl. 13. OZ pretpostavka je urednom i učinkovitim provođenju ovrhe i osiguranja, a na ovaj zahtjev izravno se nastavlja zahtjev za zaštitu suđenja u razumnom roku u ovim postupcima.

24 NN br. 37/14, 49/14, 8/15, 35/15, 123/15, 45/16, 29/17, 33/17, 34/17, 57/17, 101/18, 119/18, 81/19, 128/19, 39/20, 47/20, 70/21 i 99/21, dalje: SP.

25 Prema čl. 122. st. 2. SP, u parničnom postupku uzet će se u prvom redu u rad: statusni predmeti, predmeti o zakonskom uzdržavanju, tužbe s prijedlogom za izdavanje platnog naloga, sporovi proizašli iz ovršnog i stečajnog postupka, sporovi zbog smetanja posjeda, sporovi iz autorskog prava, radni sporovi, sporovi koji se odnose na zaštitu i uporabu izuma, znakova razlikovanja i tehničkih unapređenja, prava na uporabu tvrtke, sporovi koji se odnose na stečaj i likvidaciju i prijedlozi za izdavanje privremenih i prethodnih mjera. Također, prema čl. 155. SP, pri odlučivanju o pravnim lijekovima podnesenim protiv raznih odluka u istom predmetu uzima se u postupak najprije pravni lijek izjavljen na odluku koja se odnosi na postupak u kojem je propisana hitnost (v. čl. 153. st. 3. i 4. SP).

26 Prema čl. 3. t. 9. Pravilnika o obrascima u ovršnom postupku, načinu elektroničke komunikacije između sudionika i načinu dodjele predmeta u rad javnom bilježniku, NN, br. 43/21 i 94/21, dalje: Pravilnik o obrascima, algoritam dodjele predmeta javnom bilježniku je dio sustava elektroničke ovrhe i skup je definiranih pravila za automatsku dodjelu u rad javnim bilježnicima kao povjerenicima suda ravnomjerno po abecednom redu njihovih prezimena.

27 V. čl. 121. SP u kojem se određuje da će nakon primitka spisa predmeta iz sudske pisarnice sudac, sudski savjetnik ili drugi službenik rješavati predmete redosljedom njihova zaprimanja u sudu, vodeći računa i o predmetima koji su posebnim propisom utvrđeni kao hitni

28 NN, br. 35/15, 123/15, 45/16, 29/17, 112/17, 119/18, 39/20, 138/20, 147/20, 70/21 i 99/21, dalje: Pravilnik o eSpisu.

29 Prema čl. 28. st. 1. Pravilnika o eSpisu, s podneskom na temelju kojega se osniva spis postupa se tako što pisarnica zaprima podnesak i osniva spis nakon čega se automatski pokreće algoritam za dodjelu predmeta sustava eSpis. Ključ dodjele predmeta u rad jest putem algoritma. Odnosno, kako kaže čl. 39. st. 1. Pravilnika o eSpisu, nakon što u sustavu budu upisani osnovni podaci o spisu, dodjela novih predmeta u rad tzv. rješavateljima obavlja se primjenom algoritma za dodjelu predmeta sustava eSpis. Pojedine vrste predmeta raspoređuju se prema tzv. šifranicama vrsta sudskih predmeta iz godišnjeg rasporeda poslova. Predsjednik suda može iznimno (pisanom obrazloženom naredbom) odrediti ponovljenu automatsku dodjelu predmeta (čl. 39. st. 2. Pravilnika o eSpisu). Za iznimke u automatskoj dodjeli spisa, v. čl. 40. et seq. Pravilnika o eSpisu; v. čl. 40.a. Pravilnika o eSpisu prema kojem se, ovršni predmet u kojem je došlo do promjene sredstva ovrhe dodjeljuje u rad istom rješavatelju koji ga je već rješavao korištenjem iznimke u automatskoj dodjeli, osim ako se predmet ne može dodijeliti istom rješavatelju, kada će predsjednik suda pisanom obrazloženom naredbom odrediti ponovljenu automatsku dodjelu. Za dodjelu spisa na općinskim sudovima, v. čl. 42. et seq. Pravilnika o eSpisu.

30 V. čl. 90. Zakona o zemljišnim knjigama, NN br. 63/19, dalje: ZZK, usp. čl. 57. Pravilnika o unutarnjem ustroju, vođenju zemljišnih knjiga i obavljanju drugih poslova u zemljišnoknjižnim odjelima sudova (Zemljišnoknjižni poslovnik), NN br. 81/97, 109/02, 123/02, 153/02, 14/05, 60/10, 55/13 i 63/19, dalje: Zemljišnoknjižni poslovnik.

2.2 Zaštita prava na suđenje u razumnom roku

2.2.1 Općenito

Prva rečenica čl. 6. st. 1. Konvencije glasi: „Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj.“ Pravo na suđenje u razumnom roku kao aspekt prava na pošteno suđenje iz citiranog čl. 6. st. 1. Konvencije te čl. 29. našeg Ustava i zaštita koja mu se pruža već je dobro poznata u našoj pravnoj teoriji³¹ i sudskoj praksi.

Za analizu u ovom radu važno je što konvencijska zaštita pružena pravu na suđenje u razumnom roku nije zaobišla ni ovršnopравни sustav odnosno sustav osiguranja. No u ovršnim postupcima i u postupcima osiguranja zaštita prava na suđenje u razumnom roku pružena je nešto kasnije i uz postojanje određenih pretpostavki.³² I sam je Europski sud čekao neko vrijeme s zaštitom prava na suđenje u razumnom roku u ovršnim postupcima.

Uzelac kaže da „od slučaja *Hornsby* (1997.) Europski sud smatra da se pri računanju trajanja postupka treba uzeti u obzir i vrijeme potrebno da se odluke koje su sudovi donijeli provedu u djelo.“³³ U ovom smislu Grbić citira stajališta iz „predmeta *Silva Pontes* gdje je relevantnim označeno trajanje ovršnog postupka koji slijedi nakon neizvršenja pravomoćne sudske odluke i naglašeno da se, također, mora uzeti u obzir pri utvrđivanju razumnog roka, kada je spor definitivno riješen u takvom postupku, budući da: ' ... svrha ovršnog postupka nije samo obveza plaćanja dosuđenog iznosa; on je značajan i za utvrđivanje važnih elemenata duga (...) a iz toga proizlazi da će se spor o podnositeljevu pravu na naknadu štete riješiti jedino konačnom odlukom u ovršnom postupku. (...), pa uopće ne postoji sumnja da se čl. 6. Konvencije primjenjuje i na taj drugi stadij postupka.“³⁴ Govoreći o hrvatskim predmetima, Omejec kaže da je „prva presuda zbog nerazumne duljine ovršnog postupka donesena 26. veljače 2004. u predmetu *Cvijetić* ...a nedugo nakon toga ... slična presuda u predmetu *Pibernik*.“³⁵

O genezi svojih stajališta povodom zaštite prava na suđenje u razumnom roku u

31 V. detaljnije kod slijedećih autora: OMEJEC, J., op. cit., dio pod: E. Primjer: pravno sredstvo protiv nerazumne duljine postupaka, str. 544. et seq. RADLOVIĆ, A., Zaštita prava na suđenje u razumnom roku, Realna mogućnost, (pre) skupa avantura ili utopija?, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2008., v. 29, br. 1, str. 1.-39. GRBIĆ, S., op. cit., str. 58. et seq. UZELAC, A., O razvoju pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, Afirmacija ili kapitulacija u borbi za djelotvorno pravosuđe, Zbornik Pravnog Fakulteta u Zagrebu, 2012., v. 62, br. 1.-2., str. 359.-396. UZELAC, A., Pravo na pošteno suđenje: opći i građanskopravni aspekti čl. 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, u: Usklađenost hrvatskih zakona i prakse sa standardima Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (ur. RADAČIĆ, I.,) Centar za mirovne studije, Zagreb, 2011., str. 95. et seq., dio pod: 2.5. Pravo na suđenje u razumnom roku i pravodobnu i učinkovitu ovrhu sudske odluke http://www.alanuzelac.from.hr/pubs/A35Fair_trial_uskladenost%20zakonaCMS.pdf (pristup 25. rujna 2021.) ĐURAS, I., Pravo na suđenje u razumnom roku i uloga Ustavnog suda Republike Hrvatske, <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2020B1419> (pristup 25. rujna 2021.).

32 Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, Right to a fair trial (civil limb), Council of Europe/European Court of Human Rights, 2019., str. 50. et seq. https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_ENG.pdf, pristup 30. rujna 2021.

33 UZELAC, A., op. cit., str. 97.

34 GRBIĆ, S., op. cit. str. 62.

35 OMEJEC, J., op. cit., str. 553.

ovršnim postupcima Europski sud sustavno je govorio u predmetu *Burdov protiv Rusije (2)*³⁶ i u njemu dao tzv. opća načela. Najprije je (pozivajući se na stajalište u već spomenutom predmetu *Hornsby protiv Grčke*)³⁷ kazao da bi pravo iz čl. 6 Konvencije „bilo iluzorno kada bi u nacionalnim pravnim sustavima država ugovornica bilo omogućeno da pravomoćna, obavezujuća presuda ostane neučinkovita na štetu jedne od stranaka ... te da se ovrha presude mora smatrati sastavnim dijelom 'suđenja' u smislu čl. 6. Konvencije.“³⁸ Kao i da „nerazumno dugo odlaganje ovrhe ... može predstavljati kršenje Konvencije.“³⁹ Navedeni su i kriteriji i rečeno da o (ne)razumnosti roka treba prosuđivati „... uzimajući u obzir posebno složenost ovršnog postupka, ponašanje podnositelja i nadležnih vlasti kao i iznosa i prirode naknade koju je sud dosudio,“⁴⁰ *Burdov*, § 66. Vidjeti će se poslije da sve ove kriterije i stajališta slijedi i naš Ustavni sud. Ali nije odmah bilo tako.

2.2.2 „Prvi koraci“ u zaštiti prava na suđenje u razumnom roku u ovrsi i osiguranju

Zaštitu pravu na suđenje u razumnom roku u ovršnim predmetima naš Ustavni sud *de facto* pruža od 2005. godine nakon što je izmijenio svoju praksu u primjeni Ustavnog zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske⁴¹ (u koji se povodom zaštite prava na suđenje u razumnom roku interveniralo Ustavnim zakonom o izmjenama i dopunama Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske iz 2002.;⁴² za Zakon o sudovima iz 2013.;⁴³ v. *infra*).⁴⁴

Odredba čl. 63. st. 1. Ustavnog zakona dopuštala je/dopušta Ustavnom sudu da postupi po ustavnoj tužbi i kada nije iscrpljen pravni put ako nadležni sud nije odlučio o pravima i obvezama podnositelja odgovarajućim aktom u razumnom roku ili su podnositelju osporenim pojedinačnim aktom bila grubo povrijeđena ustavna prava odnosno ako bi uslijed nepokretanja ustavnosudskog postupka mogle nastupiti teške i nepopravljive posljedice po podnositelja.⁴⁵ Prema čl. 63.

36 Zahtjev br. 33509/04, presuda od 15. siječnja 2009.

37 Odluka od 19. ožujka 1997., § 40, Izvještaj o presudama i odlukama 1997-II.

38 *Burdov*, § 65.

39 Upućeno je na predmet *Burdov protiv Rusije*, zahtjev br. 59498/00, ECHR 2002-III.

40 Upućeno je na predmet *Raylyan protiv Rusije*, zahtjev br. 22000/03, odluka od 15. veljače 2007., § 31

41 Radilo se o tada važećem UZUS/99.

42 NN, br. 29/02, dalje u tekstu: UZIDUZUS/02.

43 NN br. 28/13, 33/15, 82/15, 82/16, 67/18 i 126/19, dalje u tekstu ZS.

44 Ustavni sud je više odluka, pa i u svojoj odluci U-III-A-1031/2014 od 27. travnja 2016. dao pregled mjerodavnog prava za „zakonodavna razdoblja od 2002. do 2013. i zakonodavno razdoblje započeto 14. ožujka 2013.“ Kaže: „Mjerodavno pravo: U rješenju U-III-Vs-3669/2006 i dr. od 2. ožujka 2010., NN, br. 34/10, Ustavni sud opisao je razvoj pravne zaštite ustavnog prava na suđenje u razumnom roku od trenutka njegovog uvođenja u hrvatski pravni sustav, stupanjem na snagu promjene Ustava od 9. studenoga 2000., NN, br. 113/00, do stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima, NN, br. 153/09, dalje: ZIDZS/09. U rješenju broj: U-III-A-322/2014 od 23. prosinca 2014., NN, br. 8/15, Ustavni sud opisao je i daljnji razvoj tog mehanizma pravne zaštite sve do 14. ožujka 2013. kada je stupio na snagu ZS... U nastavku se daje kratki pregled relevantnih zakonodavnih razdoblja. 1) Zakonodavna razdoblja od 2002. do 2013...“

45 Ustavni sud u odluci U-III-B-2118/2019 od 28. studenoga 2019. kaže: „Na temelju čl. 63. st. 1. Ustavnog zakona Ustavni sud nadležan je pokrenuti ustavnosudski postupak i prije iscrpljivanja dopuštenog pravnog puta u slučaju kad se osporenim pojedinačnim aktom grubo vrijeđaju ustavna prava, a potpuno je razvidno da bi nepokretanjem ustavnosudskog postupka za podnositelja ustavne tužbe mogle nastati teške i nepopravljive posljedice. Iz navedenog proizlazi kako je mogućnost korištenja tog ovlaštenja vezana uz dva kriterija, čime je Ustavnom sudu dana mogućnost procjenjivanja postojanja određenih okolnosti uslijed kojih on može pokretati postupak i procjenjivati svrhovitost svoje intervencije. Jedan je objektivne naravi sadržan u sintagmi 'potpune razvidnosti povrede ustavnih prava,' dok je drugi subjektivne prirode vezan uz izglednost nastupa za podnositelja teških i nepopravljivih posljedica. Objektivni kriterij se ovdje očituje u takvoj povredi ustavnih prava koja mora grubo, neposredno i intenzivno pogadati zaštićenu sferu pojedinca na način koji zahtjeva pružanje promptne ustavnosudske zaštite. S druge strane, vjerojatnost nastupa teških posljedica

st. 2. Ustavnog zakona, u slučaju usvajanja ustavne tužbe Ustavni sud je trebao odrediti rok za donošenje odluke od strane suda nadležnog u konkretnom postupku. Rok je počinjao teći objavom ustavnosudske odluke u Narodnim novinama (sljedeći dan). U njoj je trebalo odrediti i primjerenu naknadu zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku (čl. 63. st. 3. Ustavnog zakona). U početku primjene ovih pravila smatrano je da zaštitu prava na suđenje u razumnom roku nije moguće pružiti zbog „neprovođenja ovrhe“ tj. da je pretpostavka za pružanje zaštite „ne donošenje odgovarajuće odluke (akta) u razumnom roku“ i da je potrebno da joj bude udovoljeno.

2.2.3 Izmjena stajališta o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku u ovrsi i osiguranju

Naveden stajalište o nemogućnosti pružanja zaštite pravu na suđenje u razumnom roku u ovršnim postupcima izmijenjeno je. Za ilustraciju može poslužiti predmet *Mačinković protiv Hrvatske*.⁴⁶ U njemu je dana genezu evolucije nacionalnih stajališta o dopuštenosti zaštite prava na suđenje u razumnom roku u ovrsi. Europski sud uočava kako naš Ustavni sud u prvoj fazi ovu zaštitu ne pruža i apostrofira dvije odluke Ustavnog suda (U-III A/1165/2003 od 12. rujna 2003. i U-III A/781/2003 od 14. svibnja 2004.). U njima se odlučivalo u povodu ustavnih tužbi podnesenih „zbog neprovođenja ovrhe na temelju pravomoćnog akta kojim je već odlučeno o pravima i obvezama stranke odnosno zbog neprovođenja ovrhe.“ Smatrano je da „ne postoje pretpostavke za postupanje prema čl. 63. Ustavnog zakona.“

Ovo stajalište Ustavni sud napušta, pa Europski sud kaže da u drugoj fazi Ustavni sud mijenja svoju ustavnosudsku praksu što se vidi iz njegove odluke U-III A/1128/2004 od 2. veljače 2005. kojom je prihvatio ustavnu tužbu i „naložio sudu da završi ovršni postupak u roku od šest mjeseci od donošenja odluke.“⁴⁷

Predmet *Mačinković* zanimljiv je i zbog odbijanja prigovora o neiscrpljivanju domaćih pravnih sredstava. Europski sud kaže da se „od 22. ožujka 2002. godine ustavna tužba utemeljena na čl. 63. UZUS smatra djelotvornim pravnim sredstvom u odnosu na duljinu postupka koji je još uvijek u tijeku ... Međutim, u tom trenutku da nije bilo jasno hoće li se novo pravno sredstvo uopće primjenjivati na ovršni postupak ... Kasniji razvoj sudske prakse Ustavnoga suda da je pokazao je kako je od 2. veljače 2005. ustavna tužba postala djelotvorno pravno sredstvo za duljinu ovršnog postupka.“⁴⁸

Ocjenjujući osnovanosti zahtjeva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku: „Europski sud ponavlja da se razumnost duljine postupka mora ocijeniti u svjetlu okolnosti predmeta i pozivom na slijedeće kriterije: složenost predmeta,

mora biti potpuno razvidna, odnosno toliko očita da se njezina izglednost može utvrditi i bez posebnog dokazivanja. Objektivni kriterij za podnošenje ustavne tužbe je ovdje ujedno i univerzalni kriterij iz razloga što se ustavnosudska zaštita putem instituta ustavne tužbe pruža samo u slučaju opstojnosti povrede ustavnih prava. Navedeno stajalište Ustavni sud izrazio je u više svojih odluka (v. primjerice odluke: U-III B-2874/2017 od 18. siječnja 2018., U-III B-197/2018 od 8. studenoga 2018., U-III B-698/2018 od 21. ožujka 2018., sve objavljene na www.usud.hr).“

46 Zahtjev br. 29759/04, presuda od 7. prosinca 2006.

47 *Mačinković*, §§ 18-19.

48 *Ibidem*, § 26.

ponašanje podnositelja zahtjeva i mjerodavnih vlasti kao i važnost onoga što se za podnositelja zahtjeva dovodi u pitanje u sporu ... dužnost je država ugovornica organizirati svoje pravosudne sustave na takav način da mogu svakome jamčiti donošenje konačne odluke o sporovima koji se odnose na građanska prava i obveze u razumnom roku.⁴⁹ Sve će ove kriterije prihvatiti i naša nacionalna praksa.

Tako, opisujući promjenu svog stajališta o dopuštenosti zaštite prava na suđenje u razumnom roku u ovršnim postupcima i postupcima osiguranja, Ustavni sud u više svojih odluka, primjerice, usvajajući ustavnu tužbu (predmet U-III A/1128/2004 od 2. veljače 2005.) obrazlaže da se povreda čl. 29. Ustava odnosi i na postupak ovrhe sve do njegova dovršetka.⁵⁰

U navedenoj odluci kao i brojnim koje su uslijedile upotrijebljena su naprijed navedena četiri ključna elementa (parametra) kojima se ocjenjuje postojanje povreda prava na suđenje u razumnom roku. Ona vrijede (i) za ovršni postupak (postupak osiguranja): duljina sudskog postupka, postupanje kroz relevantno vrijeme (poduzimanje radnji relevantnih za meritorno odlučivanje o pravima i obvezama podnositelja), ponašanje podnositelja ustavne tužbe (u smislu je li svojim ponašanjem pridonio duljini postupka) te složenost predmeta.

Primjerice prilikom usvajanja ustavne tužbe u predmetu U-III A-4366/2011 od 9. srpnja 2014.. Ustavni sud je utvrdio da je „... u konkretnom slučaju ovršni postupak do dana uručenja podnositeljima rješenja Vrhovnog suda ... trajao u odnosu na ... ukupno jedanaest (11) godina, dva (2) mjeseca i tri (3) dana, a u odnosu na ... ukupno sedam (7) godina, sedam (7) mjeseci i šest (6) dana.“ Što se tiče postupanja nadležnog suda, Ustavni sud utvrdio je da je u razmatranom, pravno relevantnom razdoblju „... od radnji koje su relevantne za meritorno odlučivanje o pravima i obvezama podnositelja, prvostupanjski sud održao jedno (1) ročište ... te donio rješenje o ovrsi ..., rješenje ... i rješenje o obustavi ovrhe ... Drugostupanjski sud je rješenjem ... odbio žalbu ... te je kao nepravovremenu odbacio žalbu ... Vrhovni sud je rješenjem ... odbacio 'izvanrednu' reviziju podnositelja. Navedeno rješenje Vrhovnog suda uručeno je podnositeljima.“ Nadalje, s obzirom na ponašanje podnositelja ustavne tužbe (ovršenika u ovršnom postupku) Ustavni sud je ocijenio „da podnositelji ustavne tužbe svojim ponašanjem nisu u bitnome pridonijeli duljini postupka.“ Konačno, s obzirom na složenost predmeta, utvrdio je „da se u konkretnom

⁴⁹ *Ibidem*, §§ 32-37.

⁵⁰ Prvo što je rečeno odnosilo se na razlikovanje (u dotadašnjoj praksi) ustavnih tužbi koje su se odnosile na pitanje razumnosti trajanja ovršnih postupaka „na one u kojima je prigovor podnositelja bio usmjeren na nedonošenje rješenja o ovrsi od ustavnih tužbi kojima se prigovaralo da, iako je rješenje o ovrsi donijeto, ovrha nije provedena.“ U odnosu na prve, razmatrana je duljina postupka i ocjenjivano je li rješenje o ovrsi donijeto u razumnom roku. U odnosu na druge, (dotada) su donošena rješenja kojima su ustavne tužbe odbacivane jer se smatralo da ne postoje pretpostavke za postupanje u smislu čl. 63. Ustavnog zakona s obrazloženjem da je u ovršnom postupku rješenje o ovrsi akt čije se donošenje traži, dok sama provedba ovrhe nakon donošenja rješenja o ovrsi nije postupak u kojem se odlučuje o pravima i obvezama stranke. Naglašavajući da „zaštita ljudskih (pojedinačnih) prava i temeljnih sloboda koje jamči Ustav ne smije biti formalne i apstraktne naravi, već mora biti stvarna i učinkovita“ Ustavni sud smatra da je „došlo vrijeme za promjenu pravnog stajališta u tom pitanju, jer se cilj pravičnog suđenja tj. ostvarenje ustavnog prava zajamčenog čl. 29. st. 1. Ustava ... ne postiže samim donošenjem pravomoćne presude, već upravo njenim izvršenjem. Kada ne dođe do dobrovoljnog izvršenja izreke presude, stranka koja je uspjela u parnici primorana je pokrenuti sudski postupak ovrhe. U tom postupku svrha ovrhe ne postiže se samim rješenjem o ovrsi, već upravo provedbom tog rješenja, te se stoga može reći da se u cijelom postupku ovrhe, sve do provedbe posljednje ovršne radnje ili do dovršetka postupka ovrhe iz drugih, zakonom određenih razloga, odlučuje o pravima i obvezama stranke, pa i ovrhu valja razmatrati kao dio sudskog postupka u kojem se odlučuje o pravima i obvezama stranke.“

slučaju ne radi o složenom predmetu.“

2.2.4 Parnični i ovršni postupak kao jedinstvena cjelina - jedna od perspektiva zaštite prava na suđenje u razumnom roku u ovrsi

Za analizu zaštite prava na suđenje u razumnom roku u ovrsi osobito je važno tzv. sagledavanje parničnog i ovršnog postupka kao jedinstvene cjeline. U svojim odlukama Ustavni sud višekratno je naglasio potrebu „da se parnični i ovršni postupak sagledavaju kao jedinstvena cjelina,“ a najčešće referentnima navodi svoje odluke „U-III A-324/2005 od 23. studenoga 2006. i U-III Vs-3126/2008 od 5. ožujka 2009.“⁵¹ ⁵²

„Da bi se ovršni postupak i parnični postupak koji mu je prethodio sagledavali kao jedinstvena cjelina nužno da to zahtjeva sam podnositelj,“ kaže Ustavni sud, „kao i da ovršni postupak bude pokrenut unutar prihvatljivog razdoblja nakon stjecanja mogućnosti za njegovo pokretanje.“ Ako su ovi uvjeti ispunjeni, „razumnost duljine svakog sudskog postupka - pa i onda kada se dva odvojena postupka u pogledu razumnog roka sagledavaju kao jedinstvena cjelina - mora se ocijeniti u svjetlu okolnosti svakog konkretnog slučaja, uzimajući u obzir (naprijed već navedene - op. aut.) kriterije utvrđene praksom Ustavnog suda (duljinu sudskog postupka, složenost tog postupka, ponašanje podnositelja, postupanje nadležnih sudova te važnost predmeta spora za podnositelja). Pri utvrđivanju postojanja eventualne povrede prava na suđenje u razumnom roku potrebno je ocijeniti svaki kriterij posebno, te zatim sve zajedno.“⁵³

2.2.5 Stupanje na snagu novog uređenja iz Zakona o sudovima iz 2013. godine

Važnu točku u razvoju zaštite prava na suđenje u razumnom roku predstavljalo je stupanje na snagu Zakona navedenog u naslovu.⁵⁴ U njegovoj je glavi VI. pod nazivom „Zaštita prava na suđenje u razumnom roku“ zaštita uređena čl. 63. do 70. ZS.⁵⁵ Stranka u sudskom postupku koja smatra da nadležni sud nije

51 NN, br. 38/09.

52 V. U-III A-3622/2019 od 1. srpnja 2020. o kojoj je poslije više govori.

53 *Ibidem*.

54 V. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima iz 2018., NN br. 67/18, dalje u tekstu ZIDZS/18 ili Novela ZS/18.

55 Ustavni sud u recentnoj odluci U-III A-3622/2019 od 1. srpnja 2020. kaže: „Pregled pravila sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku u razdoblju od 2002. do 2013. godine Ustavni sud dao je u odluci broj: U-III A 1031/2014 od 27. travnja 2016., NN 50/16.“ O navedenoj Odluci (U-III A 1031/2014) već je bilo riječi u bilješci 44. Ovdje se citira dio te Odluke u kojem se govori o uređenju nakon stupanja na snagu ZS-a iz 2013. Kazano je: „2) Zakonodavno razdoblje započeto 14. ožujka 2013.... Dopuštenost ustavne tužbe: U rješenju broj: U-III A-322/2014 od 23. prosinca 2014., NN, br. 8/15, Ustavni sud je, u vezi sa svojom nadležnošću u zaštiti ustavnog prava na suđenje u razumnom roku nakon stupanja na snagu ZS-a zauzeo sljedeće stajalište: Polazeći od čl. 29. st. 1. Ustava te članaka 62. i 63. Ustavnog zakona, a imajući u vidu da je zakonodavac u ZS-u propisao pravna sredstva za ubrzanje sudskih postupaka i za isplatu primjerene naknade zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku, Ustavni sud, vezano uz svoju nadležnost u zaštiti ustavnog prava na suđenje u razumnom roku, utvrđuje sljedeća pravila: povreda ustavnog prava na suđenje u razumnom roku, to jest dugotrajnost postupka odlučivanja o glavnoj stvari u kojoj se odlučuje o pravima i obvezama podnositelja odnosno o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela, kao i djelotvornost pravnih sredstava po ZS-u, u svakom pojedinom konkretnom slučaju može biti ispitana u postupku pokrenutom ustavnom tužbom podnesenom na temelju čl. 62. Ustavnog zakona (u povodu odluke o glavnoj stvari/meritumu nakon iscrpljenog dopuštenog pravnog puta) ili u postupku pokrenutom ustavnom tužbom na temelju čl. 63. Ustavnog zakona (dok postupak o glavnoj stvari još nije okončan); pored općih postupovnih pretpostavki koje mora ispunjavati svaka ustavna tužba, pretpostavka za odlučivanje o ustavnoj tužbi u kojoj je istaknuta povreda ustavnog prava na suđenje u razumnom roku (bilo na temelju čl. 62. ili čl. 63. Ustavnog zakona), u pravilu jest i ta da je podnositelj prethodno koristio sva dopuštena pravna sredstva protiv nerazumne duljine postupka. Sukladno citiranom stajalištu Ustavnog suda, jedna od pretpostavki za dopuštenost ustavne tužbe podnesene na temelju čl. 63. Ustavnog zakona jest ta da je podnositelj prethodno koristio dopušteno pravno sredstvo protiv nerazumne duljine postupka.... Osnovanost ustavne tužbe: Ustavni sud ponavlja da se

u razumnom roku odlučio o njezinu pravu ili obvezi može tražiti sudsku zaštitu sukladno odredbama ZS-a (čl. 63. ZS). Prema čl. 64. st. 1. ZS, pravna su sredstva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku zahtjev za zaštitu tog prava i zahtjev za isplatu primjerene naknade zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku. Postupak odlučivanja o zahtjevima provodi se odgovarajućom primjenom pravila izvanparničnog postupka, u pravilu, bez održavanja ročišta (čl. 64. st. 2. ZS).

Zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku podnosi se sudu pred kojim se vodi postupak, a o njemu odlučuje predsjednik suda, odnosno zamjenik predsjednika (čl. 65. st. 1. i 2. ZS) u roku od 60 dana od zaprimanja (čl. 65. st. 6. ZS). Ne riješi li sud predmet u ostavljenom roku, stranka može u daljnjem roku od šest mjeseci podnijeti neposredno višem sudu zahtjev za isplatu primjerene naknade zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku (čl. 68. st. 1. ZS). O zahtjevu odlučuje sudac pojedinac rješenjem u roku od šest mjeseci (čl. 68. st. 3. i 5. ZS).

Utvrđi li predsjednik suda da je zahtjev osnovan, odredit će rok u kojem sudac predmet mora riješiti (čl. 66. st. 1. ZS). U pravilu, rok iznosi najdulje šest mjeseci, a iznimno, nalažu li okolnosti slučaja, može biti dulji. Rješenje ne mora biti obrazloženo i protiv njega nije dopuštena žalba. Ako sudac ne riješi predmet u ostavljenom roku, dužan je u roku od 15 dana od isteka roka dostaviti izvješće o razlozima predsjedniku suda koje se sa svim očitovanjima dostavlja predsjedniku neposredno višeg suda i Ministarstvu pravosuđa (čl. 66. ZS). Neposredno viši sud ili vijeće Vrhovnog suda⁵⁶ određuje rok u kojem treba riješiti predmet i određuje primjerenu naknadu zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku koja u jednom predmetu ne može iznositi više od 35.000,00 kuna (čl. 69. st. 1. i 2. ZS). Protiv rješenja o zahtjevu za isplatu primjerene naknade može se u roku od osam dana podnijeti žalba Vrhovnom sudu (čl. 69. st. 3. ZS). Utvrđi li predsjednik suda da je zahtjev neosnovan odbit će ga rješenjem protiv kojeg stranka ima pravo žalbe u roku od osam dana od primitka rješenja, jednako kao što ima pravo žalbe ako predsjednik suda ne donese odluku u roku od 60 dana od zaprimanja zahtjeva (čl. 67. st. 1. i 2. ZS).

U pojedinim odlukama Ustavnog suda vidljivo je da je za primjenu opisanog uređenja potrebno da se podnositelj (u smislu čl. 65. ZS) odgovarajućim zahtjevom prethodno obratio nadležnom sudu radi zaštite prava na suđenje u razumnom roku i iskoristio instrumente s naslova čl. 63. do 70. ZS.⁵⁷ U suprotnom, na temelju čl. 72. Ustavnog zakona koji ga ovlašćuje odbaciti ustavnu tužbu (u slučajevima: nenadležnosti; ako je tužba nepravodobna, nepotpuna, nerazumljiva ili nedopuštena, a takva je kada nije iscrpljen dopušteni pravni put odnosno ako podnositelj u prethodnom postupku nije koristio dopušteno pravno sredstvo, osim iznimke predviđene u čl. 62. Ustavnog zakona; ako je tužbu podnesena od neovlaštene osobe te ako ju je podnijela pravna osoba koja ne može biti nositelj ustavnih prava), Ustavni sud tužbu odbacuje.

razumnost duljine postupka uvijek mora procjenjivati u svjetlu okolnosti konkretnog slučaja prema sljedećim kriterijima: složenosti predmeta, ponašanju podnositelja i mjerodavnih tijela te važnosti predmeta postupka za podnositelja.“

56 Kada je nadležno u smislu čl. 68. st. 2. ZS.

57 V. U-III A-3622/2019 od 1. srpnja 2020. u bilješki 55. Tako i US, U-III B-3767/2017 od 4. listopada 2017., MSUS.

Imajući sve navedeno u vidu i primijenivši isto na konkretni slučaj u, već citiranoj, odluci U-III A-3622/2019 Ustavni sud kaže: „Pri utvrđivanju postojanja eventualne povrede prava na suđenje u razumnom roku potrebno je ocijeniti svaki kriterij posebno, te zatim sve zajedno.... Imajući u vidu stajalište Ustavnog suda ... te činjenicu da podnositeljice u ustavnoj tužbi ukazuju na duljinu cjelokupnog sudskog postupka (dakle i parničnog i ovršnog), potrebno je utvrditi je li ovršni postupak pokrenut unutar prihvatljivog razdoblja nakon stjecanja mogućnosti za njegovo pokretanje.... Presuda u parničnom postupku donesena je 22. siječnja 2003., a postala je pravomoćna i ovršna 9. svibnja 2003., dok je ovršni postupak pokrenut 18. travnja 2013., što se prema ocjeni Ustavnog suda ne može smatrati prihvatljivim razdobljem. Stoga Ustavni sud u konkretnom slučaju neće razmatrati i duljinu parničnog postupka koji je prethodio ovršnom postupku.... S obzirom na potonje navedeno, kao i činjenicu da razmatrano razdoblje iznosi 1 godinu, 6 mjeseci i 4 dana, te da su sudovi postupali žurno s obzirom na složenost predmeta, brojnost poduzetih radnji, te da je drugostupanjski sud odlučivao o tri izjavljene žalbe u povodu rješenja o namirenju, kao i da je ovršni postupak okončan, ocjena je Ustavnog suda da podnositeljicama nije povrijeđeno ustavno pravo na suđenje u razumnom roku zajamčeno čl. 29. st. 1. Ustava.”

2.2.6 „Točka na i“ - novi rakurs

Europski sud zaslužan je za još jednu novu perspektivu u sagledavanju zaštite prava na suđenje u razumnom roku u našem pravu uopće, pa i u ovršnim postupcima i postupcima osiguranja. Naime, najnovija stajališta Ustavni sud zauzima nakon nekoliko predmeta u kojima je odlučivao Europski sud. Može ih se pročitati u „Izvešću o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku uređenoj čl. 63. - 70. Zakona o sudovima (NN, br. 28/13, 33/15, 82/15 i 67/18)“ koje je Ustavni sud sačinio u predmetu U-X-4090/2020 od 23. veljače 2021.⁵⁸

U Izvešću Ustavni sud najprije upozorava na svoju odluku U-I-1553/2013 i dr.⁵⁹ od 16. listopada 2018. kojom je otklonjen prijedlog za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti s Ustavom čl. 63., 64., 65., 66., 67., 68., 69. i 70. ZS. Njezina važnost za koncepciju zaštite prava na suđenje u razumnom roku leži u činjenici što se u njoj daje važan pogled na tu koncepciju. Rečeno je kako „ustavnosudska ocjena suglasnosti zakona s Ustavom ne podrazumijeva ocjenu odabranog zakonodavnog modela i ustroja, njegove opravdanosti i svrhovitosti, pod uvjetom da je rješenje koje je ponudio zakonodavac unutar ustavnopravno prihvatljivih granica, a s obzirom na to da pravna sredstva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku u pravnom poretku Republike Hrvatske predviđena tim zakonom nisu u svojoj biti i a priori neučinkovita ... njihovu (ne)učinkovitost može se ispitivati samo u svjetlu posebnih okolnosti pojedinačnog slučaja koji se osporava ustavnom tužbom.“⁶⁰

Ustavni sud nastavlja svoje Izvešće naglašavajući da upravo ovo i čini

58 NN, br. 21/21, dalje: Izvešće.

59 NN, br. 99/18.

60 Izvešće, str. 4. et seq.

(odnosno da postupa na opisani način) te da uzima u obzir što se Europski sud u predmetu *Novak protiv Hrvatske*⁶¹ „nije upuštao u generalnu ocjenu učinkovitosti pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku u pravnom poretku Republike Hrvatske, iako je načelno upozorio na pitanja koja se tiču preventivne uloge ubrzavajućeg pravnog sredstva te problema ograničenja dostupnosti dopunskog, odštetno-ubrzavajućeg pravnog sredstva u zakonodavnom modelu iz 2013. godine.“⁶²

Dapače, nastavak Izvješća Ustavnog suda naslovljen je kao praksa Europskog suda nakon ove odluke. Očito je da će Ustavni sud slijediti „poruku“ upućenu od Europskog suda.

Ustavni sud osvrće se na predmete Europskog suda: *Marić, Glavinić i Marković*, te *Kirinčić i drugi*. U njima je Europski sud, pored pitanja povrede prava na suđenje u razumnom roku, promatrao i „učinkovitosti pravnih sredstava za zaštitu tog prava, a u smislu čl.13. Konvencije koji od država ugovornica zahtjeva da u svojem pravnom sustavu osiguraju djelotvorna pravna sredstva za zaštitu prava i sloboda iz Konvencije.“⁶³ U doktrini se inače, a tako ocjenjuje Grbić, kao „najveći zaokret glede problema razumnog roka“ smatra trenutak kada je „(još - op. aut.) 2000. godine presudom *Kudla* novi Europski sud prvi puta u nekom predmetu povrede duljine trajanja postupka razmatrao i povredu čl. 13. Konvencije. Do tada je Europski sud uvijek smatrao da je pitanje djelotvornog pravnog lijeka (čl. 13.) apsorbirano čl. 6. Konvencije koji nalaže suđenje u razumnom roku i koji daje stroža prava od čl. 13.“⁶⁴ U sva tri naprijed navedena hrvatska predmeta Europski sud utvrdio je povredu prava na suđenje u razumnom roku zbog prekomjernog trajanja sudskih postupaka pred hrvatskim sudovima, ali i povredu prava na djelotvorno pravno sredstvo (čl. 13. Konvencije) za zaštitu tog prava.

U bitnom je postavljeno pitanje: „Jesu li podnositelji dužni podnijeti zahtjev za suđenje u razumnom roku kako to predviđa ZS prije nego se obrate Europskom sudu u smislu čl. 35. st. 1. Konvencije.“⁶⁵ Ocjenjujući da je u „hrvatskom pravnom sustavu mogućnost korištenja kombiniranog, ubrzavajuće-odštetnog sredstva ograničena (jer se može koristiti samo kada sudac kojemu je predsjednik suda po zahtjevu stranke za suđenje u razumnom roku naložio donošenje odluke u određenom roku, a on je propusti to učiniti)“⁶⁶ Europski sud zaključuje da „mjera ograničenja oslobađa podnositelje dužnosti tražiti zaštitu prava na suđenje u razumnom roku pred hrvatskim sudovima, dakle, koristiti primarno, ubrzavajuće pravno sredstvo iz čl. 64. st. 1. t. 1. ZS, prije nego se sa svojim zahtjevom obrate Europskom sudu te da se (iz istih razloga) takvo sredstvo ne može smatrati djelotvornim u smislu čl. 13. Konvencije.“⁶⁷

S druge strane, „Europski sud je naglasio da podnositelji koji jesu koristili

61 Zahtjev br. 7877/14, odluka o nedopuštenosti od 14. lipnja 2016.

62 Izvješće, str. 4. et seq.

63 *Ibidem*.

64 GRBIĆ, S., op. cit., str. 59.

65 Izvješće, str. 4. et seq.

66 *Ibidem*.

67 *Ibidem*.

ubrzavajuće pravno sredstvo, a koje je bilo bezuspješno jer sudac nije donio odluku u naloženom mu roku, moraju prije obraćanja Europskom sudu koristiti kombinirajuće, ubrzavajuće-odštetno pravno sredstvo odnosno zahtjev za isplatu primjerene naknade zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku iz čl. 64. st. 1. t. 2. ZS.⁶⁸

2.2.7 Što kaže Ured zastupnice Republike Hrvatske pred Europskim sudom?

Analizom naprijed navedenih odluka Ured zastupnice nastavio je dobru praksu rasprave o važnijim odlukama Europskog suda u hrvatskim predmetima.⁶⁹ U njoj je istaknuto (u Analizi) da je Europski sud u svim predmetima utvrdio povrede i prava na pošteno suđenje zbog nerazumne duljine trajanja postupka i prava na djelotvoran pravni lijek. Daje se i činjenični supstrat predmeta. Zadržavajući se činjenicama iz predmeta *Marković* (jer je ovršni predmet) u najkraćim se crtama može reći da se radilo o postupku u kojem je podnositelj od Općinskog suda tražio ovrhu na temelju ovršne isprave (sudske odluke istog suda iz siječnja 2010. kojom je ovršeniku naloženo da izvrši građevinske radove na dijelu stambene zgrade radi povratka zgrade u prethodno stanje). Rješenje o ovrsi doneseno je u veljači 2013. godine; protiv njega je izjavljena žalba (u veljači 2013. godine o kojoj je odlučeno u veljači 2017. godine); Županijski sud prihvatio je žalbu, ukinuo rješenje o ovrsi i vratio predmet prvostupanjskom sudu na ponovni postupak; u srpnju 2017. godine Općinski sud donio je novo rješenje o ovrsi kojim je naložio ovršeniku da izvrši presudu od siječnja 2010. (izvrši potrebne građevinske radove u roku od trideset dana ili isplati podnositelju zahtjeva ... za svaki dan prekoračenja tog roka); približno tri mjeseca prije toga (u travnju 2017.) Trgovački sud donio je rješenje o otvaranju postupka izvanredne uprave čija je posljedica bila prekid svih tekućih parničnih i ovršnih postupaka, između ostalog, i konkretnog; pozvalo se vjerovnike da svoje tražbine prijave izvanrednom povjereniku u roku od šezdeset dana što je i učinjeno i nije osporeno.⁷⁰

2.2.8 Ukratko o četiri relevantna parametra

Očitujući se u predmetu *Marković i Glavinić* o osnovanosti zahtjeva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku u ovršnom postupku, koji je našao osnovanim, Europski sud naglasio je da „ponavlja da se razumnost duljine postupka mora ocijeniti u svjetlu okolnosti predmeta i pozivom na sljedeće kriterije: složenost predmeta, ponašanje podnositelja zahtjeva i nadležnih vlasti kao i važnost onoga što se za podnositelje zahtjeva dovodi u pitanje u sporu,“ ta da će „kako bi donio odluku je li odugovlačenje u ovršnom postupku bilo razumno, razmotriti složenost ovršnog postupka, ponašanje podnositelja zahtjeva i vlasti te prirodu dosuđene naknade.“⁷¹ O tim pitanjima kaže: „kada je riječ o duljini ovršnog postupka i postupka sličnog stečajnom postupku u predmetu drugog podnositelja zahtjeva, koji zajedno do sada traju gotovo osam godina ... Europski sud prvo primjećuje da je nakon rješenja Trgovačkog suda ... taj postupak postao

68 *Ibidem*.

69 Analiza na: <https://uredzastupnika.gov.hr/analize-presuda-i-odluka/sudjenje-u-razumnom-roku/686> (pristup 26. rujna 2021.), dalje: Analiza, v. za činjenično stanje, Analiza, str. 2.

70 *Marković i Glavinić*, §§ 15-22.

71 *Marković i Glavinić*, § 78.

vrlo složen ... no to se ne može tvrditi za razdoblje prije tog datuma ... osobito s obzirom na to da je predsjednik Županijskog suda ... utvrdio da predmet nije složen i da se nijedna odgoda ne može pripisati drugom podnositelju zahtjeva ... Europski sud utvrđuje da se odgoda u tom razdoblju može uglavnom pripisati vlastima jer je Županijskom sudu ... trebalo gotovo četiri godine da odluči o žalbi ovršenika.⁷² Stoga je zaključeno „da je u predmetima podnositeljâ zahtjeva duljina postupaka bila nerazumna te da nije ispunila zahtjev „razumnog roka“ i da je došlo do povrede čl.6. st. 1. Konvencije.“⁷³

U nastavku nekoliko primjera recentnih odluka našeg Ustavnog suda. Tako u jednoj odluci, utvrđujući povredu, Ustavni sud kaže: “U konkretnom slučaju uzeta je u obzir činjenica da ovaj ovršni postupak u svojoj ukupnosti traje više od dvadeset i tri (23) godine, dakle, nerazumno dugo, da je od osobite važnosti za podnositelja, da je sud nakon zaprimanja odluke Ustavnog suda kojom je utvrđena povreda prava na suđenje u razumnom roku imao dulje razdoblje neaktivnosti i da su provedene samo četiri radnje.”⁷⁴ Povreda je pronađena i u slučaju u kojem se kaže: “Imajući u vidu ukupno trajanje postupka, okolnost da postupak još uvijek nije okončan, da je postupak u prvom stupnju trajao više od pet godina, a da podnositeljica svojim postupanjem nije pridonijela duljini postupka, Ustavni sud ocjenjuje da je podnositeljici povrijeđeno pravo da sud u razumnom roku odluči o njezinim pravima i obvezama.”⁷⁵ I u sljedećem je predmetu došlo do povrede prava na suđenje u razumnom roku u ovršnom postupku. Rečeno je: „U konkretnom slučaju Ustavni sud je uvidom u predmet ... i dokumentaciju dostavljenu uz ustavnu tužbu utvrdio da je ovršni postupak sukladno zaključku ... trebao biti spojen na izvršni predmet ... Međutim, iz spisa predmeta kao i iz uredovne bilješke ... vidljivo je da ovršni predmet ... nikada nije spojen na izvršni predmet ... stoga nije ni okončan u okviru tog postupka. Također, utvrđeno je da je ovršni predmet ... spojen s predmetom ... koji je okončan rješenjem o obustavi postupka Općinskog suda ... Ustavni sud uzeo je u obzir činjenicu da ovaj ovršni postupak u svojoj ukupnosti traje više od sedamnaest (17) godina, dakle, nerazumno dugo, da je od osobite važnosti za podnositeljicu, da je rješenjem ... određena ovrha na nekretnini ovršenika, a da sud nije, sukladno zaključku ... ovršni spis radi zajedničkog raspravljanja i donošenja odluke, spojio sa spisom ... Slijedom navedenog, Ustavni sud ocjenjuje da je podnositeljici povrijeđeno pravo da sud u razumnom roku odluči o njezinim pravima i obvezama.”⁷⁶

Ustavni sud nije našao da je podnositelju povrijeđeno pravo na suđenje u razumnom roku u slučajevima u kojima je kazao: “S obzirom da je ovršni postupak u razmatranom razdoblju trajao dvije (2) godine, dva (2) mjeseca i devetnaest (19) dana, da se vodio pred prvostupanijskim sudom i Županijskim sudovima ... te da je postupak pravomoćno okončan, ocjena je Ustavnog suda da podnositeljima nije povrijeđeno ustavno pravo na suđenje u razumnom roku.”⁷⁷ Vrlo slično: “S obzirom da je ovršni postupak u pravno relevantnom razdoblju trajao pet (5) mjeseci i dvadeset i dva (22) dana, ocjena je Ustavnog suda da

72 *Ibidem*, § 80.

73 *Ibidem*, § 81.

74 US, U-III-A-3848/2019 od 6. svibnja 2020.

75 US, U-III-A-3549/2018 od 14. studenoga 2019.

76 US, U-III-A-546/2019 od 9. srpnja 2019.

77 US, U-III-A-4317/2019 od 6. veljače 2020.

podnositelju nije povrijeđeno ustavno pravo na suđenje u razumnom roku.⁷⁸ "Ustavni sud utvrđuje da se postupak u pravno relevantnom razdoblju vodio pet (5) godina, pet (5) mjeseci i trinaest (13) dana, te je ustavna tužba podnesena, između ostalog, i zbog duljine postupka o čijoj je duljini već odlučeno rješenjima Županijskog suda ... i Vrhovnog suda ... Tim je rješenjima pravomoćno riješeno o podnositeljevom zahtjevu za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku i o visini naknade zbog povrede tog prava. Slijedom navedenog, Ustavni sud smatra da podnositelju nije povrijeđeno ustavno pravo na suđenje u razumnom roku. Činjenica da do podnošenja ustavne tužbe nadležni sud nije u ovršnom postupku određenom rješenjem ... donio rješenje kojim se utvrđuje da je ovrha dovršena nema utjecaja na podnositelja ustavne tužbe jer podnositelj kao kupac koji je stupio u posjed nekretnine koja je bila predmet ovrhe, više i nije stranka u tom ovršnom postupku. Rješenje kojim se utvrđuje da je ovrha određena rješenjem ... dovršena, u konkretnom slučaju, odnosi se samo na stranke ovršnog postupka, a to su ovrhovoditelj i ovršenik."⁷⁹

3. ZAKLJUČAK

Najvažnije što treba istaknuti u zaključku proizlazi iz naprijed navedenog Izvješća Ustavnog suda i Analize Ureda zastupnice. Zapravo, riječ je o stajalištima Europskog suda iz predmeta *Novak* (ponovljenima i u predmetu *Marković i Glavinić*) o djelotvornosti pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku iz ZS-a

Kao prvo, ZS propisuje kao primarno pravno sredstvo ono koje služi samo za ubrzanje postupka, dok je kombinirano, odštetno-ubrjavajuće pravno sredstvo dostupno samo u ograničenim slučajevima kao dopunsko pravno sredstvo (stranka postupka koji je u tijeku koja smatra da postupak neopravdano dugo traje ima pravo podnijeti pravno sredstvo koje služi samo za ubrzanje postupka i zatražiti od predsjednika suda pred kojim se postupak vodi da ga ubrza određivanjem roka od najviše šest mjeseci unutar kojeg sudac mora donijeti odluku). Kao drugo, dopunsko (kombinirano odštetno-ubrjavajuće pravno sredstvo), tzv. „zahtjev za isplatu primjerene naknade“ dostupno je samo u slučajevima kada sudac koji postupa u predmetu nije postupio u roku za donošenje odluke koji mu je odredio predsjednik suda kada je usvojio pravno sredstvo koje služi samo za ubrzanje postupka. Kao treće, da se sredstvom koje služi samo za ubrzanje postupka („zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku“), može koristiti stranka u sudskom postupku koja smatra da nadležni sud nije odlučio u razumnom roku o njezinom pravu ili obvezi i da će predsjednik suda usvojiti takav zahtjev ako smatra da je osnovan. Budući da iz toga proizlazi da predsjednik suda može utvrditi takav zahtjev osnovanim samo ako se slaže sa strankom da sud nije donio odluku u razumnom roku, da, kad bi stranka u sudskom postupku upotrijebila to pravno sredstvo radi sprječavanja predstojeće povrede prava na suđenje u razumnom roku, takav bi zahtjev bio odbijen kao neosnovan.⁸⁰

78 US, U-III-A-4207/2019 od 18. prosinca 2019.

79 US, U-III-6248/2016 od 10. srpnja 2019.

80 *Marković i Glavinić*, § 95.

Rezultat navedenog je zaključak da se „‘pravno sredstvo koje služi samo za ubrzanje postupka’ ne može smatrati djelotvornim kada se upotrebljava samo bez mogućnosti da se iskoristi i odštetno pravno sredstvo.“⁸¹ Dopunsko („kombinirano odštetno-ubrjavajuće“) pravno sredstvo ostaje nedostupno u situacijama kada je usvojeno „pravno sredstvo koje služi samo za ubrzanje postupka“, a sudac je postupi u roku koji mu je odredio predsjednik suda, te u situacijama kada je „pravno sredstvo koje služi samo za ubrzanje postupka“ odbijeno.⁸²

Ustavni sud zaključuje: „Drugim riječima, postojeća pravna sredstva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku učinkovita su za popravljavanje onih situacija u kojima je do povrede već došlo, a sudac kojemu je naloženo donijeti odluku u određenom roku to propusti učiniti. Međutim, nisu učinkovita za sprječavanje predstojećih povreda prava na suđenje u razumnom roku, kao ni u onim situacijama u kojima je do povrede već došlo, a sudac u naloženom mu roku donese odluku, jer stranka u tom slučaju nema na raspolaganju odštetno pravno sredstvo za već utvrđenu povredu.“⁸³ Na ovom temelji svoju konačnu ocjenu „da sadašnji zakonodavni model ne ispunjava svoju svrhu u navedenim situacijama te da ga je potrebno doraditi.“⁸⁴

Summary: *The paper analyses the protection of the right to a hearing within a reasonable time as a type of the right to a fair hearing protected under Article 6 Paragraph 1 of The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Article 29 of the Constitution of the Republic of Croatia. The focus is on the special characteristics of the protection of this right in enforcement procedures. In addressing the issue, the author looks at the case law of the European Court of Human Rights and its influence on the case law of the Constitutional Court of the Republic of Croatia, i.e. our national case law. Particular emphasis is placed on the changes in the point of view regarding the protection of the right to a hearing within a reasonable time in enforcement procedures. In addition, the paper provides an analysis of parameters based on which it can be assessed whether a procedure's length is (un)reasonable. In doing so, it takes into consideration certain novelties in enforcement positive legal regulations which are to protect this Convention right.*

Keywords: *the right to a hearing within a reasonable time, Article 6 Paragraph 1 of the Convention, the length of enforcement procedures*

Navedeni izvori i korištena literatura

Đuras, I., Pravo na suđenje u razumnom roku i uloga Ustavnog suda Republike Hrvatske, <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2020B1419>

81 *Ibidem*, § 96.

82 *Ibidem*, §§ 97-98.

83 Izvješće, str. 4. et seq.

84 *Ibidem*.

Grbić, S., Pošteno suđenje u građanskim postupcima u Hrvatskoj u svjetlu čl. 6. st. 1. Europske konvencije o ljudskim pravima, Pravni fakultet u Rijeci, Rijeka, 2014.

Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, Right to a fair trial (civil limb), Council of Europe/European Court of Human Rights, 2019., https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_ENG.pdf

Marković, S., Trgovac, S., Ustavna tužba i zahtjev Europskom sudu za ljudska prava - analiza i značaj tih pravnih sredstava, Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Godišnjak 25., Organizator, Zagreb, 2018.

Mihelčić, G., Marochini Zrinski, M., Utjecaj konvencijskih načela tumačenja na pojedine građanskopravne institute (odabrana pitanja), Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, br. 78, 2018., str. 127.-148.

Omejec, J., Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Europskog suda za ljudska prava, Strasbourški acquis, Novi informator, Zagreb, 2013.

Radolović, A., Zaštita prava na suđenje u razumnom roku, Realna mogućnost, (pre)skupa avantura ili utopija?, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2008., v. 29, br. 1, str. 1.-39.

Triva, S., Belajec, V., Dika, M., Sudsko izvršno pravo, Opći dio, 2. dopunjeno i izmijenjeno izdanje, Informator, Zagreb, 1984.

Uzelac, A., O razvoju pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, Afirmacija ili kapitulacija u borbi za djelotvorno pravosuđe, Zbornik Pravnog Fakulteta u Zagrebu, 2012., v. 62, br. 1.-2., str. 359.-396.

Uzelac, A., Pravo na pošteno suđenje: opći i građanskopravni aspekti čl. 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, u: Usklađenost hrvatskih zakona i prakse sa standardima Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (ur. RADAČIĆ., I.,) Centar za mirovne studije, Zagreb, 2011. http://www.alanuzelac.from.hr/pubs/A35Fair_trial_usklađenost%20zakonaCMS.pdf

Odluke Europskog suda za ljudska prava:

Burdov protiv Rusije (2), Zahtjev br. 33509/04, presuda od 15. siječnja 2009.

Burdov protiv Rusije, zahtjev br. 59498/00, ECHR 2002-III.

Glavinić i Marković protiv Hrvatske, Zahtjevi br. 11388/15 i 25605/15, presuda od 30. srpnja 2020.

Hornsby protiv Grčke, Odluka od 19. ožujka 1997. Izvještaj o presudama i odlukama 1997-II.

Hubulinec i Filipović protiv Hrvatske, Zahtjev br. br. 51166/10, odluka od 4. lipnja 2013.

Kirinčić i drugi protiv Hrvatske, Zahtjev br. 31386/17 presuda od 30. srpnja 2020.

Mačinković protiv Hrvatske, Zahtjev br. 29759/04, presuda od 7. prosinca 2006.

Mirjana Marić protiv Hrvatske, Zahtjev br. 9849/15, presuda od 30. srpnja 2020.

Novak protiv Hrvatske, Zahtjev br. 7877/14, odluka o nedopuštenosti od 14. lipnja

2016.

Project-Trade d.o.o. protiv Hrvatske, zahtjev br. 1920/14, presuda od 19. studenog 2020.

Raylyan protiv Rusije, zahtjev br. 22000/03, odluka od 15. veljače 2007.

Vidak protiv Hrvatske, zahtjev br. 67141/14, presuda od 23. rujna 2021.

Odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske:

U-III A-1031/2014 od 27. travnja 2016.

U-III B-2118/2019 od 28. studenoga 2019.

U-III A-3622/2019 od 1. srpnja 2020.

U-III A-3622/2019 od 1. srpnja 2020.

U-III A 1031/2014 od 27. travnja 2016., NN br. 50/16

U-III B-3767/2017 od 4. listopada 2017.

US, U-III A-3848/2019 od 6. svibnja 2020.

US, U-III A-3549/2018 od 14. studenoga 2019.

US, U-III A-546/2019 od 9. srpnja 2019.

US, U-III A-4317/2019 od 6. veljače 2020.

US, U-III A-4207/2019 od 18. prosinca 2019.

US, U-III-6248/2016 od 10. srpnja 2019.

U-III Vs-3669/2006 i dr. od 2. ožujka 2010., NN, br. 34/10

U-III A-322/2014 od 23. prosinca 2014., NN, br. 8/15

The protection of the right to a hearing within a reasonable time in enforcement procedures (selected issues)